

РОЗДІЛ 8. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДНИКА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

EVALUATION OF QUALITY OF TEACHING AND LEARNING AS A PART OF ACADEMIC ACTIVITY IN HIGHER EDUCATION

Стаття присвячена одній з актуальних проблем сьогодення – оцінюванню якості викладання і навчання як складової частини освітньої діяльності університету. В аналітичних звітах Європейської асоціації університетів (European University Association) акцентується увага на ефективності освітньої діяльності університетів, яка полягає в колективній відповідальності всіх зацікавлених сторін вищої освіти. Зазначено, що ефективні та результативні університети і рамки можуть бути досягнуті лише шляхом постійного діалогу і спільної дії політиків, університетів та їхніх мереж. Встановлено, що ірландські заклади вищої освіти активно працюють разом, щоб підвищити освітню ефективність і результативність. Для досягнення ефективності діяльності університетів акцентовано увагу на таких складових частинах освітньої діяльності університету, як: удосконалення викладання та навчання і залучення студентів. Визначено пріоритетний напрям роботи щодо вдосконалення викладання та навчання, створення Національного форуму викладання та навчання, у якому зібрані ключові викладацькі та дослідницькі онлайн-ресурси. Визначено основні важливі показники ефективності освітньої діяльності в частині викладання і навчання, як-от: передача знань, професійний розвиток, мобільність студентів. Аналіз закордонних публікацій засвідчив, що для оцінювання якості викладання та навчання як складової частини освітньої діяльності університету використовуються кількісні та якісні показники, до яких відносять викладання на курсі, оцінювання та зворотний зв'язок, академічну підтримку, якість викладання, навчальне середовище.

Міжнародні рейтинги містять індикатори, які можна віднести до таких, що оцінюють якість викладання та навчання. Це, зокрема, академічна репутація університету, співвідношення кількості викладачів і студентів, оцінка студентами якості освітніх послуг, оцінка студентами прикладного значення здобутих знань для подальшої роботи.

Ключові слова: оцінювання, показники освітньої діяльності, якість викладання і навчання, міжнародні рейтинги, університету.

The article is devoted to the one of the relevant problems of today – evaluating the quality of teaching and learning as part of the academic activities of the university. The analytical reports of the European University Association focus on the effectiveness of university academic activities, which is the collective responsibility of all stakeholders in higher education. It is noted that effective and efficient universities and frameworks can be achieved only through constant dialogue and joint action of politicians, universities and their networks. It has been found that Irish higher education institutions are actively working together to increase academic effectiveness. In order to achieve the efficiency of universities, attention is focused on the following components of the university's academic activities: improving teaching and learning and attracting students. The priority direction of work on improving teaching and learning, the creation of the National Forum of Teaching and Learning, which brings together key online teaching and research resources. The main important indicators of the effectiveness of academic activities in terms of teaching and learning are identified as: knowledge transfer, professional development, student mobility. Analysis of foreign publications showed that quantitative and qualitative indicators are used for evaluation the quality of teaching and learning as part of the academic activities of the university, which include teaching on the course, assessment and feedback, academic support, teaching quality, learning environment.

International rankings contain indicators that can be attributed to those that evaluate the quality of teaching and learning. These are, in particular, the academic reputation of the university, the ratio of teachers and students, students "assessment of the quality of educational services, students" assessment of the applied value of the acquired knowledge for further work.

Key words: evaluation, indicators of academic activity, quality of teaching and learning, international rankings, universities.

УДК 371.134.379.85 (44)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.30>

Паламарчук О.Ф.,
канд. пед. наук,
старший науковий співробітник відділу забезпечення якості вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

Постановка проблеми в загальному вигляді. Питання оцінювання освітньої діяльності закладів вищої освіти, зокрема в частині якості викладання і навчання, є актуальним у European Higher Education Area, ЕНЕА (Європейський простір вищої освіти), про що свідчать аналітичні звіти European University Associa-

tion, EUA (Європейська асоціація університетів): T. Estermann, V. Kupriyanova, M. Casey (2018 p.); "Efficiency, Effectiveness and Value for Money: Insights from Ireland and Other Countries" (T. Estermann, V. Kupriyanova, 2018 p.); "Efficiency, Effectiveness and Value for Money: Insights from the UK and Other Countries"; E. Pruvot, T. Estermann

(2017 р.); “University Autonomy in Europe III: The Scorecard” (2017 р.).

Нагальним завданням сьогодення визначено реалізацію інституційної автономії закладів вищої освіти, забезпечення якості освітньо-дослідницького процесу, модернізацію освітніх програм, професійність і конкурентоспроможність науково-педагогічних працівників, підвищення престижу професій викладача, а також визначення показників оцінювання якості викладання і навчання як складової частини освітньої діяльності університету [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У звіті *T. Estermann, V. Kupriyanova “Insight from Ireland and other countries”* (2018 р.) аналізується розвиток вищої освіти Ірландії, її становлення, досягнення ефективності діяльності університетів [10]. Значну увагу авторами приділено академічній автономії та розвитку вдосконалення викладання і навчання. У зв’язку із цим в Ірландії було проведено Національний форум для викладання та навчання, на якому обговорювалися сертифікація здібностей у викладанні, розвиток цифрових ресурсів у викладанні, налагодження зв’язків серед колег і однодумців, створення простору для спілкування й обміну думками, залучення студентів до процесу вдосконалення викладання і навчання.

Ірландські заклади вищої освіти активно працюють разом, щоб підвищити освітню ефективність і результативність. Це має вирішальне значення у світлі значних змін як у зарахуванні студентів, так і у фінансуванні. Відповідно до національних пріоритетів в області доступу до вищої освіти, сектор запровадив серію недавніх успішних ініціатив, як-от запровадження центральних додатків і процесів прийому для доступу студентів, національне дослідження залученості студентів, спільне поліпшення викладання і навчання. Практики шляхом систематичного та системного обміну передовим досвідом та схемами спільної підтримки [10].

Для досягнення ефективності діяльності університетів акцентовано увагу на таких складових частинах освітньої діяльності закладу¹, як:

- удосконалення викладання та навчання;
- залучення студентів.

У звіті цікавим для нас є пріоритетний напрям роботи щодо вдосконалення викладання та навчання, створення Національного форуму викладання та навчання, у якому зібрані ключові викладацькі та дослідницькі онлайн-ресурси. Вражають результати роботи Форуму: розроблення перших тем удосконалення навчання в Ірландії, встановлення маршрутів для сертифікованого розвитку цілеспрямованих навчальних навичок, створення спеціалізованих цифрових ресурсів для

перетворення викладання, створення мережи для спілкування, консультацій та поширення, а також мобілізація та залучення студентів до покращення викладання та навчання.

У звіті “*University Autonomy in Europe III: The Scorecard*” (2017 р.) у галузі академічної автономії Scorecard зосереджується на навчальній діяльності університетів: студентській роботі, упродовженні програм, мові навчання, забезпеченні якості та розробленні навчальних програм щодо забезпечення ефективності діяльності університетів [11]. Для оцінювання ефективності діяльності університетів значна увага приділена питанням академічної автономії, як-от:

- загальна кількість студентів;
- механізми прийому;
- вступ та припинення випускних програм;
- можливість вибору мови навчання;
- можливість вибору механізмів забезпечення якості;
- можливість розроблення навчального контенту [11].

У даному звіті більше уваги приділено забезпеченню академічної автономії та реалізації її складових частин, проте дані елементи можна взяти для розроблення показників ефективності освітньої діяльності університетів.

У статті *N. Tasić, M. Delić, R. Maksimović, B. Lalić, M. Ćukušić “Selecting Key Performance Indicators in Universities – Academic perspective”* (2017 р.) увага приділяється дослідженню актуальності набору показників ефективності роботи педагогічних працівників як одного із критеріїв у процесі вибору відповідних показників [4].

У статі запропонована анкета, у якій педагогічний колектив висловив свою думку щодо показників, які оцінюють якість університету. Кожен показник класифікувався на один із п’яти вимірів, як-от: викладання та навчання; дослідження; передача знань; інтернаціоналізація; регіональне залучення [4].

З аналізу анкетування педагогічних працівників університету визначено основні важливі показники ефективності освітньої діяльності в частині викладання і навчання, як-от: передача знань, професійний розвиток, мобільність студентів.

В. Рябченко. «Розвиток особистісного потенціалу академічного потенціалу і здобувачів вищої освіти як інтегрований критерій результативності та ефективності університетського управління» (2019 р.) [1]. Автор статті дає визначення результативності й ефективності університетського управління. Автором запропоновано конкурентоспроможність університету вважати інтегрованим індикатором корпоративної компетентності всіх учасників його діяльності. Розвиток особистісного потенціалу учасників є ключовим у досягненні ефективної діяльності університету.

¹ Estermann Thomas, Kupriyanova Veronika, Casey Michael. Efficiency, Effectiveness and Value for Money : Insights from Ireland and Other Countries. 2018. URL: <https://eua.eu/resources/publications/756:efficiency,-effectiveness-and-value-for-moneyinsights-from-ireland-and-other-countries.html>.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Загальні аспекти питання якості викладання і навчання у вищій освіті висвітлено в багатьох працях, проте приділено мало уваги виокремленню показників оцінювання якості викладання і навчання як складових частин освітньої діяльності університету.

Мета статті – зробити аналіз і виокремити показники оцінювання якості викладання і навчання як складові частини освітньої діяльності у вищій освіті.

Виклад основного матеріалу. Рамка досконалості викладання (далі – РДВ) (англ. Teaching Excellence Framework) розроблена Міністерством освіти Англії (Велика Британія) у 2016 р. [6]. Участь в оцінюванні досконалості викладання за допомогою РДВ можуть брати також заклади вищої освіти Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії.

В основу університетського оцінювання досконалості викладання покладено шість ключових показників, з яких три взято з результатів щорічного Національного опитування студентів (англ. National Student Survey, NSS). Ці показники відображають студентське бачення якості викладання, оцінювання й отриманої академічної підтримки. Четвертий показник досконалості викладання пов'язаний із рівнем відрахування студентів, а п'ятий та шостий – стосуються випускників, а саме рівня задоволеності викладанням та навчанням, рівнем їхнього працевлаштування в майбутньому [6].

Кількісні показники:

- викладання на курсі (teaching on my course);
- оцінювання та зворотний зв'язок (assessment and feedback);
- академічна підтримка (academic support);
- Non-continuation;
- Employment/further study;
- Highly skilled employment or further study.

Якісні показники:

- якість викладання (teaching quality);
- навчальне середовище (learning environment);
- Student outcomes and Learning Gain.

Відповідно до узагальненої оцінки студентської спільноти, визначеної в NSS, заклади вищої освіти отримують золотий, срібний та бронзовий рейтинг [6].

Для нашого дослідження освітніх показників діяльності університетів важливим є показник працевлаштування випускників після навчання.

Одним зі способів вимірювання ефективності освітньої діяльності університетів є університетські рейтинги. Рейтинг світових університетів QS містить індикатори, які можна віднести до таких, що оцінюють якість викладання та навчання [3]. Це, зокрема, академічна репутація університету, вага якої становить 40% рейтингу. Показником, який укладачі рейтингу декларують як такий, що

оцінює якість викладання, є співвідношення кількості викладачів і студентів. Вага цього індикатора становить 20% рейтингу [8].

THE World University Rankings індикатори оцінки викладання та навчання є такими: оцінка репутації університету. Вага цього індикатора – 15%. Іншими індикаторами виступають співвідношення кількості викладачів та студентів – 4,5% ваги рейтингу, співвідношення докторантів і бакалаврів – 2,25%, співвідношення присуджених докторських ступенів і кількості академічних співробітників – 6% [9].

THE Europe Teaching Rankings охоплює такі індикатори освітньої діяльності: 1) включення студентів в університетське життя – 10%; 2) взаємодія студентів – 10%; 3) рекомендації студентів – 10%; 4) готовність студентів до майбутньої кар'єри – 5%; 5) зв'язок із ринком праці – 5% [7].

Вага ресурсної бази навчання та викладання становить 20% та включає такі індикатори: 1) співвідношення кількості викладачів та студентів – 7,5%; 2) співвідношення кількості наукових статей у журналах, індексованих базою даних SCOPUS, і кількості академічних співробітників – 7,5%; 3) оцінка студентами якості освітніх послуг – 5% [7].

Висновки. Аналіз закордонних публікацій засвідчив, що для оцінювання якості викладання та навчання як складової частини освітньої діяльності університету використовуються кількісні та якісні показники, до яких відносять викладання на курсі, оцінювання та зворотний зв'язок, академічну підтримку, якість викладання, навчальне середовище.

Міжнародні рейтинги містять індикатори, які можна віднести до таких, що оцінюють якість викладання та навчання. Це, зокрема, академічна репутація університету, співвідношення кількості викладачів і студентів, оцінка студентами якості освітніх послуг, оцінка студентами прикладного значення здобутих знань для подальшої роботи. Розроблення показників ефективності освітньої діяльності університету повинно мати індивідуальний характер. Вибрані показники повинні відповідати місії кожного університету і водночас включати загальний набір індикаторів для оцінювання ефективності його діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рябченко В. Розвиток особистісного потенціалу академічного потенціалу і здобувачів вищої освіти як інтегрований критерій результативності та ефективності університетського управління. 2019. URL: file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D1%8F/Downloads/82-Article%20Text-154-1-10-20190617.pdf.
2. Паламарчук О. Вплив академічного персоналу на показники ефективності діяльності університету. Innovative and information technologies in educational processes : Monograph. Katowice : Publishing House of University of Technology, 2020. P. 32–40. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/25512.pdf>.

3. Курбатов С. Університетські рейтинги та проблема оцінки якості викладання і навчання. 2018. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713689/1/teach_rank_kurbatov.pdf.

4. Selecting Key Performance Indicators in Universities – Academic perspective / N. Tasić et al. 2017. URL: <https://www.iim.ftn.uns.ac.rs/is17/papers/95.pdf>.

5. Palamarchuk O., Vlasova I. Evaluation of efficiency of higher education institution's activities in Ukraine. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej. Cześć-stochowa*, 2020. 42 (2020). № 5. 188 s. S. 126–134.

6. Teaching Excellence Framework: Year two additional guidance. URL: http://www.hefce.ac.uk/media/HEFCE,2014/Content/Pubs/2016/201632/HEFCE2016_32.pdf.

7. THE Europe Teaching Rankings 2019 : Methodology. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/europe-teaching-rankings-2019-methodology>.

8. The QS World University Rankings : methodological framework. URL: <https://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings/methodology?page=1>.

9. THE World University Rankings 2020 : methodology. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/world-university-rankings-2020-methodology>.

10. Estermann Thomas, Kupriyanova Veronika, Casey Michael. Efficiency, Effectiveness and Value for Money: Insights from Ireland and Other Countries. 2018. URL: <https://eua.eu/resources/publications/756:efficiency,-effectiveness-and-value-for-moneyinsights-from-ireland-and-other-countries.html>.

11. University Autonomy in Europe, 2017. URL: <https://eua.eu/resources/publications.html>.